

Peter Semneby: Prioritet povratku Srba

Veleposlanik Peter Semneby nasljedio je u siječnju 2002. na dužnosti šefa Misije OESS-a u Hrvatskoj Bernarda Ponceta

Dok ne dodemo do situacije u kojoj će svatko imati pravo jasno ostvriti svoj slobodan izbor - gdje se želi nastaniti i što želi raditi, neki će ljudi biti u neugodnoj situaciji.

Prvo, problem povratka hrvatskih Srba je daleko najistaknutiji poslijeratni problem izbjeglica u ovoj regiji što se tice broja izbjeglica, pa je normalno da se na tom pitanju najviše radi. Drugo, mi smo ovdje kako bismo stvorili uvjete da se ljudi mogu vratiti..

Razgovarao: Tomislav BERONIC

Je li Misija OESS-a u Hrvatskoj uključena u projekte povratka i zbrinjavanja naseljenika?

SEMNEBY: Mi nismo primarno projektna organizacija. Mi pružamo savjete o politici i zakonodavstvu na državnoj razini, dok se na lokalnoj razini uglavnom bavimo promatranjem, te smo donekle uključeni u aktivnosti, uglavnom projekte na najnižoj razini. Također pružamo potporu mnogim nevladinim udrugama koje premošćuju međuetnicke podjele. Spomenuo bih ovdje da je jedan od nama važnih projekata potpora Zajednici udruga naseljenika Hrvatske i vašem glasniku.

Jeste li zadovoljni suradnjom na terenu?

SEMNEBY: Da, i ne. Mnogo se toga može učiniti preko nevladinih udruga i inicijativa civilnog društva što se ne može preko vlasti. Vlast je često ispolitizirana, ima politički program, što je otežavajuća okolnost. Lakše je nešto učiniti bez preduvjeta ili unaprijed stvorenih zaključaka, posebno kada radite na najnižoj razini s nevladinim udrugama i inicijativama civilnog društva. Te inicijative će također jednom utjecati na političku situaciju, na interakciju među etničkim skupinama u općinama u kojima radimo. Na to gledam kao na neku vrstu stimulacije integriranog i harmoničnog društva.

Jeste li spremni prihvatiti činjenicu da se problemi naseljenika iz Bosne i Hercegovine trebaju riješiti ovdje u Hrvatskoj, a ne u Bosni, iako to nije u vašem mandatu? Je li u vašem mandatu vratiti te ljude u Bosnu?

SEMNEBY: Ne slažem se s Vašom ocjenom da problem naseljenika nije u našem mandatu. Dvosmjerni povratak je svakako dio našeg mandata. To znači povratak hrvatskih Srba u Hrvatsku, te povratak Hrvata u Bosnu. No, mi nismo ovdje da bismo bilo koga tjerovali da radi ono što ne želi. Osnovno je da sve izbjeglice imaju slobodan izbor da se vrate ili integriraju. Treba stvoriti uvjete kako bi oni mogli ostvariti svoj izbor, što, naravno, znači da svatko mora moći povratiti svoju prijeratnu imovinu. No, to ne znači nužno da će osoba koja odluci ostati u mjestu u koje je došla kao izbjeglica moći zauvijek primati pomoć. Pravo na potporu će jednom morati prestati i izbjeglice će se morati same moći uzdržavati. No, to je ta sloboda izbora koju zagovaramo. Mislim da dolazimo do trenutka kada će velik broj izbjeglica odlučiti nastaviti živjeti u zemljama u kojima sada borave, a ne u zemlji iz koje dolaze. To se odnosi na Hrvate iz Bosne koji žive u Hrvatskoj i na

Srbe iz Hrvatske koji žive u Srbiji. No, važno je da oni shvate koji su im uvjeti na raspolaganju kako bi ispravno ostvarili svoju slobodu izbora.

Ovo pitamo jer nemamo jednoznačan stav međunarodne zajednice. Veleposlanik SAD-a Lawrence Rossin, istice, primjerice, da se Hrvati moraju vratiti u Bosnu. Postoji li, dakle, uopće spremnost da se bosanskim Hrvatima omogući ostanak u Hrvatskoj?

SEMNEBY: Ponavljam, ako ljudi žele ostati, morali bi moći ostati. No, ponovo, to ne znači da ćete zauvijek imati pravo na besplatan smještaj i potporu. Ako ljudi imaju pristup svojim domovima u mjestima iz kojih su došli, to bi značilo da postoje uvjeti da oni ostvare svoj slobodan izbor. Ne bih se upuštao u spekulacije o tome kakav će njihov izbor biti, to nije moja uloga. Dvostruki korisnici, međutim, u svakom slučaju moraju napustiti zauzetu imovinu, no to je također drugo pitanje.

Ovo pitanje je važno za nas jer su mnogi naseljenici zapravo prognanici već više od deset godina, a sada im se budućnost ponovno dovodi u pitanje, obzirom na pritisak hrvatske Vlade i međunarodne zajednice da se napuste zaposjednute kuće. Ne dovodeći u pitanje pravo na povrat imovine, pitamo se gdje će svi ti ljudi živjeti, i kada će međunarodna zajednica prihvatiti činjenicu da su ti ljudi ovdje stvorili novi život?

SEMNEBY: Tu se ne radi o izbacivanju ljudi na ulicu. U mnogim slučajevima ti ljudi imaju pristup svojoj staroj imovini u Bosni. Temeljni princip pravne države jest da je pravo vlasništva neprikosnoveno i slučajevima zaposjednute imovine taj se princip mora poštovati. Prema odredbama hrvatske Vlade, razne vrste stambene skrbi se pružaju ljudima koji moraju napustiti zaposjednutu imovinu. To znači da čak i ako ljudi odluče ostati u Hrvatskoj i ne vratiti se u Bosnu, ne mogu zamisliti da bi bilo tko bio istjeran na ulicu. Oni koji budu stambeno zbrinuti u većini slučajeva neće imati smještaj iste kvalitete kao u zaposjednutim kućama. Međutim, u većini slučajeva ljudi su dugo vremena imali smještaj za koji nisu plaćali stanarinu, što znači da su na imali potporu.

Ali oni to nisu tražili. Oni su bili prisiljeni živjeti u tom području. Većina ljudi se ne može vratiti u svoje domove u Bosni jer su razrušeni. Uzmite, na primjer, Hrvate koji su ne tako davno došli iz Drvara u Knin.

SEMNEBY: U biti, još se uvijek radi o svladavanju posljedica vrlo tragicnog i razornog rata. Niti jedna posljedica rata nije ugodna. Dok ne dodemo do situacije u kojoj će svatko imati pravo jasno ostviriti svoj slobodan izbor - gdje se želi nastaniti i što želi raditi, neki će ljudi biti u neugodnoj situaciji. Međutim, mislim da smo danas u puno boljoj situaciji da ponudimo odgovarajuća rješenja za sve. Čak i oni, koji će morati pretrpjeti relativno manju nedobnost napuštanja zaposjednute kuće, sada su u boljoj situaciji, jer sada imamo mir i sve se može obaviti na regularan način.

Što mislite u kojoj je mjeri moguć povratak Hrvata u Bosnu, imajući u vidu da se ljudi deložirani iz Drvara ne vraćaju svojim kućama, već dolaze u Hrvatsku?

SEMNEBY: Što se tiče ljudi iz Drvara, još uvijek postoji mnogo nejasnoca. Postoji mnogo različitih gledišta o tome imaju li oni pristup svojim kućama u Bosni ili ne. Mislim da je istina negdje u sredini. Mnogi imaju, ali drugi nemaju.

Smatrate li da su ti ljudi izmanipulirani?

SEMNEBY: To je teško reći. Što se tiče situacije u Drvaru, treba imati na umu više stvari. Također postoji i pitanje pravčnosti. Migranti iz Drvara doći će u područja od posebne državne skrbi u Hrvatskoj, gdje je situacija vrlo teška, i tu će pasti na teret sredstava koja bi inače bila upotrebljena za omogućavanje smještaja i uvjeta za povratak onih ljudi koji su prvobitno živjeli na tom području. To ne bi bio pravedan razvoj događaja. Prvenstveni prioritet za bilo kakvu stambenu pomoć ili

stambenu skrb u područjima od posebne državne skrbi u Hrvatskoj trebaju imati oni ljudi koji su živjeli na tim područjima. Ti ljudi su također u teškoj situaciji. Živjeli su u izbjeglickim naseljima i vraćaju se u područja koja danas baš i nisu dinamična. Zato pitanje pravčnosti također treba uzeti u obzir. Jasno mi je da je situacija vrlo teška, i da su mnogi dijelovi Bosne ekonomski u još goroj situaciji nego dalmatinsko zaleđe. Ne treba sva pitanja promatrati kroz konflikt među etničkim zajednicama. Obje su zajednice, u stvari, mnogo pretrpjele i postoje obveze i prema Srbima, izbjeglicama iz Hrvatske, kao i prema Hrvatima, izbjeglicama iz Bosne. Njihove se sudbine možda razlikuju na neki način, no s druge strana situacija je veoma slična. Cilj je osigurati normalne životne uvjete za obje zajednice.

Problem Drvara je što su Hrvati deložirani iz zaposjednutih kuća, a da im nije osiguran nikakav alternativni smještaj. S obzirom da se ne mogu vratiti svojim kućama, oni su prisiljeni doći u Hrvatsku.

SEMNEBY: Ako ti ljudi nemaju kamo otići, cilj treba biti pronalaženje rješenja za njih u Bosni i Hercegovini, jer je to zemlja od kuda dolaze. Kao što sam rekao, ne bi bilo pravedno da oni padnu na teret sredstava potrebnih da bi se osigurali uvjeti za povratak ljudi koji su živjeli u ratom pogođenim područjima u Hrvatskoj i koji se žele vratiti.

Ali ti ljudi ne ostaju u Bosni nego dolaze u Hrvatsku. Deložirani su silom od strane UN policije. To znači da taj problem i dalje postoji i da nije mogao biti riješen u Bosni.

SEMNEBY: Ponavljam, bar neki od ljudi o kojima govorimo imaju pristup smještaju u Bosni. Ne mislim da su iscrpljene sve mogućnosti za pronalaženje rješenja u Bosni. Potreban je određeni stupanj suradnje i od strane tih ljudi. Vjerujem da bi pojedince o kojima je riječ trebalo potaknuti na aktivnije sudjelovanje u pronalaženju rješenja.

Obzirom da su izbore u Bosni dobile nacionalne stranke, možemo li očekivati radikalniju opstrukciju povratka?

SEMNEBY: Ja zaista ne bih želio nagađati o tome što će se dogoditi nakon izbora u Bosni. Prerano je za reći.

Ali svi dobro znamo što će se dogoditi. Vlast će biti raspodijeljena po nacionalnoj liniji. Očekujemo daljnje opstrukcije povratku, a naseljenici će se ponovo naći u vrlo teškoj situaciji. Hrvatska Vlada "diže temperaturu" izjavama o povratu imovine do kraja godina, a u isto vrijeme se još uvijek ne nazire mogućnost povratka u Bosnu.

SEMNEBY: Naravno da će međunarodna zajednica u Bosni ustrajati na promoviranju povratka izbjeglica i povrata imovine. U tom pogledu se ništa neće promijeniti. Ako naidemo na nepomirljiviji stav od strane vlasti, u Bosni će se pojačati naponi međunarodne zajednice. No, rekao bih da biste također trebali obratiti pažnju i na širu sliku stanja u Bosni. Povratak se u priličnoj mjeri odvija preko međuetničkih granica. To se također odražava i u razvoju stavova među zajednicama u Bosni, s priznavanjem konstitutivnih naroda u oba entiteta.

Pozitivan se pomak primjećuje samo po pitanjima koja se tiču Srba i Muslimana, dok većina Hrvata ostaje izvan svojih kuća. Oko 5.000 Srba se vratilo u Drvar, ali se nitko od Hrvata nije vratio u Bosansku Posavinu. Što je po Vašem mišljenju uzrok stavu većine Hrvata da je međunarodna zajednica spremnija pomoći povratku Srba u Hrvatsku nego li Hrvata u njihova prijašnja prebivališta?

SEMNEBY: Rekao bih ovdje dvije stvari. Prvo, problem povratka hrvatskih Srba je daleko najistaknutiji poslijeratni problem izbjeglica u ovoj regiji što se tiče broja izbjeglica, pa je normalno da se na tom pitanju najviše radi. Drugo, mi smo ovdje kako bismo stvorili uvjete da se

ljudi mogu vratiti, ukoliko to žele. To znaci da smo mi tu da osiguramo uvjete u Hrvatskoj za povratak onih ljudi koji su su odavde otišli, te da omogućimo Hrvatima iz Bosne da se, ukoliko to žele, vrata u svoja prvobitna prebivališta u Bosni. Ukoliko ljudi odluče da ostanu živjeti tamo gdje trenutno žive, integracija je više odgovornost primajuće države nego međunarodne zajednice. Međunarodna zajednica je ovdje kako bi se osigurali uvjeti za prevladavanje posljedica rata, a ne da preuzme funkcije koje su u osnovi funkcije država u regiji.

Hrvatska je Vlada obecala povrat imovine do kraja godine. To je pozdravile i međunarodna zajednica i naša organizacija, jer to znaci rješavanje problema stambene skrbi. Rok se bliži, ali još nema rezultata.

SEMNEBY: Vlada je tu svakako preuzela vrlo ambicioznu zadacu. Mi to također pozdravljamo. Slažem se s Vama da su ciljevi možda malo preambiciozni da bi se proveli na vrijeme. Ipak, pripreme su obavljene, a jasni znaci od strane Vlade, u smislu odlucnije politike prema tome pitanju, su potaknuli mnoge od onih koji još uvijek žive u zaposjednutim kucama da potraže druge vrste smještaja. U krajnjem slucaju, vecina onih koji žive u zaposjednutoj imovini postaje svjesna da ta imovina pripada nekom drugom i da treba biti vratena vlasnicima.

Nedavno ste predstavili svoje polugodišnje izvješće o Hrvatskoj pred Stalnim vijecem OESS-a u Becu. Koji su zakljucci vašeg izvješća?

SEMNEBY: Naše izvješće na 30 stranica detaljno prikazuje napredak na podrucjima koje pokriva mandat OESS-a. To ne ukljucuje samo povratak izbjeglica, reintegraciju i povrat imovine, vec i slobodu medija, pravosude, vladavinu prava, policijska pitanja, te rad s nevladinim organizacijama. U posljednjih šest mjeseci hrvatska je Vlada poduzela napore kako bi riješila neka neriješena pitanja koja se odnose na mandat Misije OESS-a, te na Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju s Europskom Unijom. Medutim, iako su donesene mnoge važne odluke i opci je trend pozitivan, sveukupna slika ostaje kontradiktorna. Napredak u smislu provedbe i dalje je spor, a u mnogim je inicijativama došlo do zastoja ili su ostale nedovršene. Što je još važnije za Misiju, kao i za ZUNH, jest da je obveza Vlade prema nekim pitanjima, recimo prema povratku izbjeglica, i dalje ambivalentna. To se, na primjer, vidi iz cinjenice da je povratak izbjeglica izostavljen s popisa prioriteta koji je Vlada usvojila u srpnju.

Izvješće OESS-a također spominje i rad nevladinih udruga...

SEMNEBY: Tako je. OESS je zapazio da je u Hrvatskoj porasla svijest o važnosti uloge nevladinih organizacija i razvoja civilnog društva. To se vidi i iz osnivanja novog polu-vladinog tijela za razvoj civilnog društva. Smatramo, ipak, da nedostatak novcanih sredstava, te njihova neravnomjerna regionalna rasporedenost koja ogranicava sredstva dostupna ratom pogodnim podrucjima, i dalje koci razvoj civilnog društva u Hrvatskoj.